

Кенжетаева Роза Орынбаевнаның
6D010200- «Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі» мамандығы
бойынша (PhD) философия докторы ғылыми дәрежесін алу үшін
дайындалған диссертациясына

АҢДАТПА

Заманауи білім беру жүйесінде мектеп оқушыларының оқу жетістіктерін бағалаудың маңызы арта түсуде. Бағалау - оқыту мәселелерін диагностикалаудың негізгі көрсеткіші және бастауыш білім берудің ғана емес, жалпы білім деңгейінің көрсеткіші болып табылады.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлаудың негізгі компоненттерінің бірі - қазіргі заман талабына сай мектеп оқушыларының білім жетістіктерін бағалауға дайындау. Әсіресе, бастауыш мектепте бағалау мәселесі өте өзекті болып табылады. Кіші жастағы оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау - педагогика ғылымының қазіргі жетістіктеріне сәйкес келуі керек болып табылатын оқыту процесінің маңызды компоненті және педагогикалық іс-әрекеттің маңызды міндеттерінің бірі.

Мәселенің өзектілігі, оның қазіргі заманғы жоғары кәсіптік білім берудің теориясы мен әдістемесінде ғылыми тұрғыдан жеткіліксіз қарастырылуы зерттеу тақырыбын таңдауға негіз болды.

Зерттеу тақырыбы: «Болашақ педагогтарды бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалауға кәсіби даярлау».

Зерттеудің мақсаты: бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалауға ЖОО-дағы болашақ педагогтарды кәсіби даярлауды теориялық тұрғыда негіздеу және әдістемелік қамтамасыз ету.

Зерттеудің міндеттері:

1. Педагогикалық ғылым мен практикада қолданылатын оқу жетістіктерін бағалаудың генезисін ашу.
2. «Оқу жетістіктерін критериалды бағалау» ұғымына мазмұндық сипаттама беру.
3. Болашақ педагогтарды бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалауға кәсіби даярлаудың құрылымдық-мазмұндық моделін әзірлеу.
4. Бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалауға студенттерді кәсіби даярлау моделінің тиімділігін сынақтан өткізу және эксперименттік тексеру.

Зерттеу әдістері:

- теориялық әдістер (психологиялық-педагогикалық және оқу-әдістемелік әдебиеттерді, диссертациялар, монографияларды, нормативтік құжаттарды теориялық талдау, зерттеу проблемасы бойынша материалдарды талдау, синтездеу және жүйелеу);

–эмпирикалық әдістер (бақылау, әңгімелесу, сауалнамалар мен онлайн-сауалнамалар көмегімен социологиялық сауалнама, тестілеу, анықтау және қалыптастырушы эксперимент жүргізу);

- эксперименттік зерттеулерде алынған мәліметтерді сандық талдау әдістері, мәліметтерді өңдеудің математикалық әдістерін қолдану.

Қорғауға ұсынылатын негізгі қағидалар (дәлелденген ғылыми болжамдар және жаңа білім болып табылатын басқа да тұжырымдар):

1. Критериалды бағалаудың әдіснамалық негізі студенттердің білім жетістіктерін нақты анықталған, ұжымдық түрде дамытылған, процестің барлық қатысушылары алдын-ала белгілі, білім берудің мақсаттары мен мазмұнына сәйкес келетін критерийлермен салыстыруға негізделген, оқушылардың оқу-танымдық құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал ететін процесс болып табылады.

2. Болашақ мұғалімдерді бастауыш мектеп оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалауға кәсіби даярлау - критериалды бағалау бойынша оқушылардың құзыреттіліктерін қалыптастырудың тұтас, мақсатты процесі, оған мыналар кіреді: когнитивті-рефлексивті және коммуникативті-бағалау құзыреттіліктері

3. Бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалаудың құрылымдық-мазмұндық моделі болашақ педагогтердің бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалауға кәсіби дайындығын қамтамасыз етеді және критериалды бағалау құзыреттілігінің қалыптасу деңгейлерін бағалаудың мотивациялық–құндылық, когнитивтік, әрекеттік және рефлексивті компоненттері мен критерийлерін іске асыратын интегративті сапа ретінде қарастырылады.

4. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін критериалды бағалауға кәсіби даярлау моделін іске асырудың тиімділігі «Критериалды бағалау технологиялары» пәні арқылы құзыреттілікті қалыптастыратын студенттермен жұмыс істеудің әртүрлі формалары мен әдістерін қолдана отырып қамтамасыз етіледі, бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалайды, сонымен қатар «Бастауыш білім беруде бағалаудың заманауи технологиялары» арнайы курсы қамтамасыз етілді.

Зерттеудің ғылыми болжамы: егер «оқу жетістіктерін критериалды бағалау» ұғымының мазмұндық сипаттамасы нақтыланса, болашақ педагогтарды бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалауға кәсіби даярлаудың құрылымдық–мазмұндық моделі әзірленіп, ЖОО оқу процесіне енгізілетін болса; **онда** болашақ педагогтердің осы кәсіби қызметке дайындығы тиімді қалыптастырылатын болады, **себебі** бұл болашақ бастауыш буын педагогтерін кәсіптік даярлау үдерісінде критериалды бағалаудың практикалық - бағдарланған технологияларын іске асыруға мүмкіндік береді.

Зерттеудің негізгі нәтижелері:

Зерттеу нәтижелерінің практикалық маңыздылығы бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалауға студенттердің

кәсіби дайындығын әдістемелік қамтамасыз етілуінде жатыр. Практикалық қолдану үшін: «Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі» мамандығының студенттеріне арналған «Бастауыш білім берудегі бағалаудың заманауи технологиялары» арнайы курсы бойынша вебинарлар, видео дәрістер, дәрістің әр тақырыбының дауыстық презентациялары, бастауыш сыныптарда қалыптастырушы және жиынтық бағалауды жоспарлау және ұйымдастыру бойынша практикалық жаттығулар сияқты электрондық ресурстар мен жаңа технологияларды қолдана отырып қашықтықтан оқыту нысаны әзірленді және апробацияланды. «Бағалаудың өлшемдік технологиялары/Критериалды бағалау технологиялары» оқу-әдістемелік құралы жарық көрді. Зерттеу материалдарын жоғары және орта арнаулы оқу орындарындағы бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлау барысында қолдануға болады.

Зерттеу нәтижелерінің сенімділігі мен негізділігі бастапқы теориялық–әдіснамалық ұстанымдармен, философиялық, педагогикалық және психологиялық әдебиеттердің алуан түрлілігімен, диссертация мазмұнының зерттеудің қойылған мақсаттары мен міндеттеріне дұрыстығымен, зерттеудің теориялық және эмпирикалық әдістерінің орынды үйлесімділігімен, эксперименттік зерттеу нәтижелерінің сапалық және сандық талдауының үйлесімділігімен, критериалды бағалау технологиясы бойынша әртүрлі әдістемелер, тәсілдер, құралдар кешенін пайдаланумен қамтамасыз етілді.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығы:

- «критериалды бағалау» тұжырымдамасының құрылымдық-мазмұндық құрамы анықталды;

- болашақ мұғалімдердің бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалауға кәсіби дайындығының маңыздылығы мен әдістемелік құндылығы негізделді;

- бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін критериалды бағалауда болашақ мұғалімдерді кәсіби даярлаудың құрылымдық-мазмұндық моделі әзірленді және енгізілді, ол мақсатты, белсенділік-процедуралық, мағыналық және нәтижелік блоктарды қамтиды.

Ғылымның даму бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі:

ҚР Тұңғыш Президенті Н.Ә.Назарбаевтың 2014 жылғы 17 қаңтардағы «Қазақстан жолы – 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» Жолдауы; ҚР Білім және ғылым Министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы №604 бұйрығымен бекітілген білім берудің барлық деңгейлерінің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты; Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы; ҚР Үкіметінің 2015 жылғы 25 сәуірдегі №327 қаулысымен бекітілген бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты; Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы; ҚР Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №988 қаулысымен бекітілген; «Педагог» кәсіби стандарты. «Атамекен» Қазақстан Республикасы Ұлттық Кәсіпкерлер палатасы Басқарма Төрағасының 2017 жылғы 8 маусымдағы №133 бұйрығына қосымша; ҚР

БҒМ Министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы №604 бұйрығымен бекітілген Жоғары білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты.

Докторанттың әрбір жарияланымды дайындауға қосқан үлесі. Басылымды дайындау кезінде әдебиеттерге теориялық талдау жүргізілді, сонымен қатар басылымдарда эксперименттік зерттеулердің талдауы ұсынылды. Диссертациялық зерттеу тақырыбы бойынша 15 ғылыми жұмыс жарияланды, оның ішінде: 1 оқу-әдістемелік құрал, Scopus ХБ құрамына кіретін журналда 1 мақала, ҚР Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету Комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда 5 мақала; халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарында, оның ішінде алыс және жақын шетелдерде 8 мақала жарық көрді.

1. Features of the transition from the traditional to the criterial assessment in schools of Kazakhstan // International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE) Vol. 8 No. 3 (2020), Published: 2020-12-20 Pages 73-81 (Co-authored by: Nurzhanova S.A., Beimisheva A.S., Stambekova A.S., Ryabova E.V., Kulbayeva D., 50%);

2. Теоретические подходы к вопросу оценивания учебных достижений младших школьников/ Вестник КазНПУ им.Абая Серия «Педагогические науки» №2 (58), Алматы 2018, стр. 371-375 (100%);

3. Особенности применения критериального оценивания в практике учителей начальных классов // Вестник КазНПУ им. Абая, серия «Педагогические науки» № 2(62) 2019 г. стр. 417-423 (Соавторы: Нуржанова С.А., 50%);

4. Оценочный компонент в деятельности педагога начальных классов // Вестник КазНацЖенПУ №3 (79) 2019 г. стр.222-228 (Соавторы: Нуржанова С.А., 50%);

5. Инновационные оценочные формы контроля в профессиональной подготовке будущих педагогов // Вестник КазНПУ им.Абая Серия «Педагогические науки» №1(65), 2020г., стр. 156-160 (Соавторы: Нуржанова С.А., 50%);

6. Метод кейсов в профессиональной подготовке будущих педагогов // Международный научный журнал /Наука и жизнь Казахстана № 9/1 2020г стр. 136-140 (Соавторы: Уайдуллақызы Э., 50%);

7. Критериальное оценивание как психолого-педагогическая проблема // Материалы XIII Международной научно-практической конференции: «Направления научной мысли -2017», 30 декабря 2017- 7 января 2018г., Великобритания г.Шеффилд, Том-8, серия «Педагогика», стр. 58-62 (100%);

8. Теоретические аспекты контрольно-оценочной деятельности в начальной школе // Материалы XIV Международной научно-практической конференции: «Перспективные вопросы мировой науки – 2018», 15 декабря 2018- 22 декабря 2018г., г. София, Болгария, серия «Педагогика» стр. 108-110 (100%);

9. Подготовка учителей начальных классов к критериальному оцениванию // Материалы «IX Международного Конгресса социальных наук

от Китая до Адриата» и Навруз САММИТ, 20-23 марта 2019 г. Турция – Анталья стр.64-71(Соавторы: Нуржанова С.А., 50%);

10. Особенности контрольно-оценочной деятельности педагога начальной школы // XXII Международная научно-практическая конференция «Российская наука в современном мире». Научно-издательский центр «Актуальность РФ, сборник статей, часть -1, 31 мая 2019 г. стр 257-258 (100%);

11. Психолого-педагогические основы критериального оценивания учебных достижений // Материалы международной научно-методической конференции на тему «ИННОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ И НАУКЕ». АО «НЦПК «Өрлеу» «Институт повышения квалификации педагогических работников по Алматинской области» 1-часть/ Алматы, 21-22 ноября 2017 года, стр. 232-234 (100%);

12. Роль целеполагания для критериального оценивания учебных достижений // Материалы Международного Форума Евразийской Ассоциации Педагогических Университетов «Проблемы непрерывного образования: традиции и инновации» I том октябрь 2018, г. Алматы. - С. 66-68 (Соавторы: Землянская Е. Н., 50%);

13. Формативное и суммативное оценивание образовательных достижений обучающихся // Материалы международной научно-практической конференции: «Повышение эффективности социально-экономической деятельности государства и международных отношений в условиях обеспечения конкурентоспособности Казахстана». 15 февраля, Алматы 2019 г. стр. 259-262 (100%);

14. Особенности профессиональной подготовки педагогических кадров для начальных классов в системе высшего образования РК // Материалы Международной научно-практической конференции: «Центральная Азия на перекрестке европейских и азиатских внешнеполитических интересов». 07 февраля, Алматы 2020 г. стр. 177-181 (100%);

15. Бағалаудың өлшемдік технологиялары/ Технологии критериального оценивания // Алматы: ТОО "Полиграфия - сервис и Ко", 2020. – 90 бет (Қосалқы авторлар: Нуржанова С.А., Рыскулбекова А.Д. 50%).